

MĀKSLĪGĀ INTELEKTA (MI) IZMANTOŠANA ESEJU RAKSTĪŠANĀ

9.–12. klase

► Nodarbības mērķis

Skolēni uzlabo MI radīto saturu.

► Mācību priekšmets

Dzimtā valoda un literatūra (izvēloties esejas tēmu, var pielāgot arī citiem mācību priekšmetiem).

► Jēdzieni, atslēgas vārdi

Mākslīgais intelekts

Ģeneratīvais MI

Orģinalitāte

Radošā rakstģšana

► Kā pārliecināties, ka nodarbģbas mērģis ir sasniegts?

Katrs skolģns var veikt vismaz trģs izmaiņas, precģzģjumus MI ģenerģtajā esejas tekstā un sniegt vismaz vienu argumentu katram precģzģjumam.

► Resursi

Pildspalva un papģrs

Projektors un ekrāns

Datori ar interneta pieslēģumu skolģniem

Ilģums: 40 minģtes (ar ideģām papildu nodarbģbām).

Sagatavošanās pirms nodarbģbas

Pirms nodarbģbas ir nepieciešama skolotģja sagatavošanās, iepazīstot <https://chat.openai.com/>. Norādģtais pakalpojums ir bezmaksas. Skolotģjs izveido jaunu kontu vai piesakģs, izmantojot esošu *Microsoft*, *Google* vai *Apple* kontu. Skolotģjs izmanto *ChatGPT*, ģenerģjot eseju par jebkuru tģmu, piemģram, eseja par cilvģka un dabas attiecģbām; eseja par cilvģka un dabas attiecģbām romantisma literatģrā; eseja par cilvģka un dabas attiecģbām [ievietojiet autoru] darbos. Lai gģtu plašģku pieredzi darbā ar *ChatGPT*, skolotģjs var izmantot iespģjas norādģt esejas garumu rindkopģs vai vģrdos, norādģt konkrģtu struktģru vai definģt citas prasģbas. Svarģgi atcerģties, ka mģkslģgais intelekts ģenerģ tekstu, izmantojot publiski pieejamus informģcijas avotus. Tas nozģmģ, ka tģ rģcģbā var nebģt pietiekami daudz informģcijas par konkrģtiem autoriem un viņu darbiem, tģpģc nepieciešams tekstu pārskatģt tģpat kģ skolģnu darbus. Gan MI ģenerģto eseju, gan pilnveidoto eseju skolotģjs saglabģ – tģs tiks izmantotas kģ piemģrs nodarbģbas sģkumģ.

Uzmanģbas piesaiste, aktivizģšana (5 min.)

Skolotģjs uz ekrģna parģda sagatavošanās posmģ *ChatGPT* radģto oriģinģlo esejas tekstu. Pģc tam tiek parģdģta skolotģja pilnveidotģ eseja. Jautģjums skolģniem: kas ir rakstģjis šo eseju (kģdas klases skolģns vai kģds cģts autors)? Pģc skolģnu atbildģm tiek atklģts, ka šo tekstu ir ģenerģjis *ChatGPT* un skolotģjs

to ir pilnveidojīs. Skolotājs dalās pārdomās par *ChatGPT* paveikto, vērtējot tā lietderību, precizitāti eseju rakstīšanā. Tiek pieteikta nodarbības tēma – izziņāt un praktizēt ētisku un radošu *ChatGPT* izmantošanu eseju rakstīšanā. Skolotājs uz ekrāna var parādīt pieejamo statistiku – cik daudzi skolēni Latvijā izmanto *ChatGPT* tekstu veidošanā, piemēram, <https://www.aprinkis.lv/index.php/sabiedriba/izglitiba/46028-aptauja-46-vecaku-satrauc-maksliga-intelekta-riku-izmantosana-macibu-procesa> vai citu jaunāko ar nodarbības tēmu saistītu statistiku, mudinot skolēnus to komentēt un dalīties ar savu individuālo pieredzi.

Galvenā daļa (30 min.)

1. Skolēni sadalās 5 grupās. Katra grupa formulē trīs pozitīvos un trīs negatīvos aspektus saistībā ar MI izmantošanu, prezentē paveikto. Grupu teiktais tiek apkopots uz tāfeles, veidojot MI priekšrocību un draudu sarakstu (ierosmei 1. pielikums).
2. Darbs pāros. Skolēni izmanto *ChatGPT* un ģenerē eseju par pašu izvēlētu tēmu, novērtē un pilnveido to, sniedzot konkrētu pamatojumu katram ieteiktajam esejas uzlabojumam. Saruna klasē par paveikto un pārdomām pēc šā darba posma.
3. Skolēni strādā individuāli, ģenerējot eseju par tēmu, kas saistīta ar konkrēto mācību saturu (pedagogs nosaka visiem vienu esejas tēmu). Pēc esejas ģenerēšanas skolēni uzlabo esejas tekstu, atzīmējot konkrētas vietas un pamatojot, ko un kāpēc ir pilnveidojuši esejas tekstā. Iespējamās alternatīvas – veikt eseju uzlabošanas darbu mājās vai dalīt darbu divās nodarbībās.

Refleksija (5 min.)

Kopsavilkumu ir iespējams veidot ne tikai kā refleksiju, bet arī kā atsevišķu nodarbību.

- Pārrunas ar skolēniem par piedzīvoto eseju ģenerēšanas un pilnveides procesā. Vai tas bija viegls vai grūts? Kas bija noderīgi un kas bija bezjēdzīgi?
- Tiek pārrunāta oriģinalitātes nozīme satura veidošanā.
- Ja kopsavilkums tiek veidots kā atsevišķa nodarbība, skolēni strādā grupās, izstrādājot 3–5 ieteikumus saviem vienaudžiem par to, kādas stratēģijas varētu izmantot MI radītā satura integrēšanai, vienlaikus saglabājot cilvēka unikālo stilu un idejas.
- Skolēni prezentē grupu darba rezultātus (ja nepieciešams, var izmantot 2. pielikumu).

MI izmantošana tekstveidē – ieguvumi un riski

Iespējamie ieguvumi

- Ideju ģenerēšana: MI rīki var sniegt radošu iedvesmu, pamudinājumu un idejas.
- Efektivitāte: MI rīki var ātri ģenerēt saturu, ietaupot laiku rakstīšanas sākumposmā un ļaujot vairāk koncentrēties uz esejas pilnveidošanu un slīpēšanu.
- Strukturālie norādījumi: MI rīki var piedāvāt labi sakārtotu esejas struktūru, tostarp ievadu, pamatteksta rindkopas un secinājumus.
- Gramatika un pareizrakstība: MI var palīdzēt noteikt un labot gramatikas, pareizrakstības un pieturzīmju lietojuma kļūdas, uzlabojot rakstīšanas kvalitāti.
- Vārdu krājuma paplašināšana: MI rīki var ieteikt sinonīmus un alternatīvu vārdu izvēli, pilnveidojot esejā izmantoto vārdu krājumu un stilu.
- Palīdzība pētniecībā: daži MI rīki var palīdzēt atrast atbilstošus avotus un atsauces esejai, atvieglojot pētniecības procesu.
- Mācību iespējas: ievērojot MI ģenerētus ieteikumus un labojumus, rakstītājs var izzināt jaunus rakstīšanas paņēmienus, valodas lietojumu un atbilstošu citēšanu.
- Vairākas perspektīvas: MI rīki var piedāvāt dažādas perspektīvas par tēmu, palīdzot rakstītājam apsvērt dažādus skatu punktus un viedokļus.
- Pārskatīšanas atbalsts: MI ģenerēts saturs var būt sākumpunkts paša rakstīta esejas teksta pārskatīšanai, ļaujot rakstītājam pilnveidot un paplašināt sākotnējās idejas.
- Atsauksmes un analīze: daži MI rīki sniedz atsauksmes par rakstīšanas stilu, lasāmību un saskaņotību, ļaujot rakstītājam uzlabot savas rakstīšanas prasmes.
- Personalizēšana: MI rīki laika gaitā var pielāgoties rakstītāja vēlmēm, piedāvājot atbilstošus un individuāli pielāgotus ieteikumus.

Iespējamie riski

- Neprecīza informācija: MI rīki var sniegt neprecīzu vai novecojušu informāciju.
- Oriģinalitātes zaudēšana: mākslīgā intelekta radītā satura pārmērīga izmantošana var novest pie esejām, kurās trūkst studenta unikālās balss, radošuma un oriģinālu ideju.
- Kontekstuālas neprecizitātes: mākslīgā intelekta radītais saturs var pilnībā nesaprast esejas tēmas kontekstu, tādējādi radot nepiemērotus vai neatbilstošus ieteikumus.
- Plaģiāts: pārāk liela paļaušanās uz mākslīgā intelekta radītu saturu bez atbilstošas atsauces vai attiecinājuma var radīt netīšu plaģiātu.
- Gramatikas kļūdas: lai gan MI rīki var labot daudzas gramatikas kļūdas, tie var radīt jaunas kļūdas vai nepareizus ieteikumus.
- Pārmērīga atkarība: paļaušanās tikai uz MI rīkiem rakstīšanā var kavēt kritiskās domāšanas un rakstīšanas prasmju attīstību.
- Ētiskas bažas: MI rīku izmantošana, radot esejas bez atbilstošas izpratnes vai laika, enerģijas ieguldījuma, rada ētiskus jautājumus.
- Vienveidīgums: ja daudzi skolēni izmanto vienu un to pašu MI rīku, esejas var kļūt vienveidīgas, tām trūkst daudzveidības un individualitātes.
- Ierobežots radošums: mākslīgā intelekta radīts saturs var sekot modeļiem un veidnēm, ierobežojot eseju radošumu un novatorisku domāšanu.
- Satura ļaunprātīga izmantošana: skolēni var ļaunprātīgi izmantot mākslīgā intelekta radīto saturu mērķiem, piemēram, viltus satura vai surogātpasta ģenerēšanai.
- Konfidencialitātes problēmas: daži MI rīki glabā lietotāju radītu saturu, radot bažas par datu privātumu un drošību.
- Neparedzēta novirze: MI rīki dažkārt var ietvert novirzes, balstoties MI rīcībā esošajos datos, izraisot neobjektīvu saturu vai ieteikumus.

Iespējamo stratēģiju saraksts MI ģenerēta satura integrēšanai, vienlaikus saglabājot individualitāti un radošas idejas

- **Izmantojiet MI kā rīku, nevis aizstājēju:** MI ir rīks, kas palīdz un uzlabo rakstīšanas procesu, nevis aizvieto radošumu un oriģinalitāti.
- **Sāciet ar oriģinālām idejām:** pirms MI izmantošanas izdomājiet un izklāstiet savas individuālās idejas. Tas nodrošina, ka atslēgas vārdi un pamatjēdzieni ir jūsu pašu.
- **Selektīvi integrējiet mākslīgā intelekta radīto saturu:** izmantojiet MI ģenerētu saturu, lai papildinātu noteiktas esejas daļas, piemēram, ievadu, definīcijas vai pamatinformāciju.
- **Personalizējiet MI ieteikumus:** pielāgojiet MI radīto saturu, lai tas atbilstu jūsu rakstīšanas stilam un tonim. Mainiet teikumus un frāzes, lai tie atbilstu jūsu rakstīšanas stilam.
- **Pievienojiet personisku viedokli un piemērus:** ietveriet tekstā savas domas, pieredzi un piemērus, papildinot MI veidoto saturu.
- **Korektūra un faktu pārbaude:** rūpīgi izlasiet un pārbaudiet mākslīgā intelekta radīto saturu, lai nodrošinātu precizitāti un uzticamību.
- **Jautājiet atsauksmes vienaudžiem vai skolotājiem:** kopīgojiet savu MI ģenerēto saturu ar vienaudžiem vai skolotājiem, lai saņemtu atsauksmes, kas palīdzēs novērtēt, vai tekstā ir saglabāts jūsu unikālais stils.
- **Pārdomājiet un novērtējiet sevi:** pēc esejas izstrādes pārdomājiet, cik labi esat sabalansējis savu oriģinālo stilu un tekstu ar mākslīgā intelekta radīto saturu.

Papildu informācija: